

23.3.2022

Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönnä 9.3.2022 HE 27/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle ilmastolaiksi, teema: synteettiset polttoaineet

LUT-yliopisto kiittää pyynnöstä sekä mahdollisuudesta antaa asiantuntija-lausunto teemasta synteettiset polttoaineet ja toteaa lausunnossaan seuraavasti.

Tavoite

Ilmastolain tavoitteena on selkeyttää ilmastomuutoksen torjunnan vastaista sääntelyä ja kirjata lakiin Suomen tavoitteet mm. hiilineutraaliuden saavuttamiseksi.

Taustaa

IPCC ja YK:n ilmastokokoukset ovat linjanneet maapallon lämpenevän ja esittäneet yleisiä tavoitteita lämpenemisen rajoittamiseksi. Vaikka tavoitteet on yhteisesti tunnustettu ja niistä ollaan varsin yksimielisiä, esimerkiksi EU:n jäsenvaltiot ovat jatkuvasti ja voimakkaasti eri mieltä siitä miten suuri maksutaakka kunkin maan pitäisi ottaa. Mitä nopeammin yritämme ilmastomuutosta torjua, sen isompi vaikutus sillä on talouteemme. Kun tasapainoilemme halun pelastaa maailma ja sen kuka maksaa siitä välillä, niin selkeillä linjauksilla on paikkansa.

Viime aikoina on Suomessa huomio siirtynyt fossiilisten vähentämisestä muihin ilmastomuutokseen vaikuttaviin toimiin, kuten esimerkiksi maankäyttösektoriin (LULUCF); metsätalous, maanviljely, tiet ja rakentamiseen, mahdollisiin teknisiin hiilinieluihin; BECCS ja DACS sekä vetytalouteen; sähköisten polttoaineiden valmistus. Kaikki nämä ovat sektoreita, joille Suomen on laadittava tavoite.

On selvää, että kun eri suuruisia ja usein päällekkäisiä toimia esitetään EU:n eri direktoraattien ja Suomen eri ministeriöiden toimesta, niin toiminta vaikuttaa sekavalta. Siksi Ilmastolain voimaansaamisen kautta voidaan toivoa että

1. Suomen edistymistä ja tavoitteita voidaan selkeästi seurata
2. Sektorikohtaisia toimia voidaan koordinoida
3. Kasvihuonekaasujen vähentäminen voidaan kohdistaa ekologisesti ja taloudellisesti oikein

LUT kommentoi

On hyvä, että ilmastolaki saatetaan koskemaan myös maankäyttöä *"kuuluvat pitkän aikavälin suunnitelma, keskipitkän aikavälin suunnitelma sekä ilmastomuutokseen sopeutumista koskeva suunnitelma. Suunnittelujärjestelmää laajennettaisiin niin, että jatkossa ilmastolaissa säädettäisiin myös maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman valmistelusta ja sisältövaatimuksista."* Ei ole syytä, että eri sektoreita säädettäisiin eri perustein. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että kunkin sektorin taakka asetetaan tasapainoisesti.

Laissa ehdotetaan *"saamelaisesta ilmastoneuvostosta, joka tukisi ilmastopolitiikan suunnitelmien valmistelua"* Tämä varmistaa, että suurimman muutoksen kohteena oleva alue saa oman äänen. Odotettavissa on, että juuri Lapissa lämpötila nousee eniten ja luontoarvot ovat suurimmassa vaarassa.

Erityisen tärkeää on että *"Samoin tavoitteena on edelleen kehittää vuosittaista raportointia eduskunnalle niin, että eduskunnalla on käytössään tarkoituksenmukainen ja ajantasainen tietokoko-naisuus ilmastopolitiikan kehityssuunnista."* Faktapohjaisen tiedon saaminen ilmastomuutoksen torjunnan etenemisestä on ollut haasteellista. Sen tuottamista ja selkeää esittämistä onkin voimakkaasti kehitettävä.

On merkittävää että *"Ilmastopolitiikan kustannustehokkuus tarkoittaa, että asetettuja tavoitteita pyritään saavuttamaan yhteiskunnan kannalta mahdollisimman vähäisin kustannuksin. Kustannustehokkuuden tavoittelemisen avulla voidaan varmistaa, että käytettävissä olevia yhteisiä varoja hyödynnetään tehokkaasti."* Huomiota pitää kiinnittää siihen, että esimerkiksi liikenteen hiilineutraaliuteen liittyviä esityksiä edelleen tehdään ilman, että esitetään taloudellisia arvioita.

Esitetään *"ehdotetaan vuodelle 2030 vähintään 60 prosentin päästövähennystavoitetta,"* joka selkeästi vie Suomen 1.5 °C lämpenemistä tavoittelevalle polulle. Vaikka kaikkien sektorien osallistuminen fossiilipäästöjen alenemaan on tärkeä tavoite, on pitäydyttävä yhden päästötavoitteen kirjaamisessa. Jos tavoitellaan joukkoa päällekkäisiä tavoitteita eri sektoreille ja eri toimialoille saadaan aikaan vain ylimääräistä rahanmenoa ja turhaa byrokratiaa. On erikseen huomattava, että yllä mainitussa tavoitteessa ei ole kirjattu maankäytön päästövähennystä eikä otettu kantaa siihen pitäisikö sitä lisätä.

On hyvä asia, että tiedottamista ilmaston lämpenemisen torjunnan etenemisestä parannetaan. *"Vuosikertomuksen voidaan katsoa näin ollen koavan eri sektoreiden tiedot vuosittain yhteen."* On tärkeää, että luotettavasti pystytään tätä tietoa kansalaisille esittämään. On myös luotava tapa kommentoida ja tarkentaa näitä kertomuksia varsinkin tieteellisellä tasolla, jotta luotto niihin säilyisi.

LUT esittää

EU:n linja on haastavasti muuttunut useasti ja erittäin nopealla aikataululla. Tyypillistä on myös se, että EU:sta tulee erittäin voimakkaasti vain joidenkin jäsenmaiden taakkaa lisääviä ehdotuksia, joita sitten muutetaan, kun palaute on isoa. Tämä toiminta jatkuu edelleenkin. Siksi ilmastolaissa pitäisi säätää, että tavoitemuutoksia käsiteltäessä niihin liitetään valmisteltu taustamuistio, jossa asetettujen tavoitteiden ekologiset ja taloudelliset vaikutukset kuvataan ja Suomen taakkaa vertaillaan EU jäsenvaltioiden keskimääräiseen taakkaan.

On selvää, että 1.5 °C lämpenemistä tavoitteleva polku tarkoittaa, että hiilen teknistä sidontaa (BECCS, DACCS) on tehtävä tavoitteen saavuttamiseksi. On yhtä selvää, että EU-komissio ja eräät jäsenvaltiot eivät vielä halua maksaa tästä, koska se muuttaisi jo sovittua taakanjakoa. Suomesakaan ei ole teknisten hiilinielujen käyttöönotosta päätetty mitään. Kuitenkin esimerkiksi Nesteelle on myönnetty tukea maakaasusta peräisin olevan hiilidioksidin talteenottoon Porvoon jalostamolla ja tämän hiilidioksidin varastointiin Norjassa Pohjanmeren käyttämättömiin kaasukenttiin. Olisi Suomen etu, jos uuden ilmastolain yhtenä lopputuloksena saataisiin kirjaus Suomen halusta tehdä näitä teknisiä hiilinieluja ja luotaisiin arvio siitä mitä ne olisivat 2030, 2040 ja 2050.

Vihreä sähköistyminen ja sillä valmistettu vety, jota käytetään raaka-aineena uusille sähköisille liikennepolttoaineille luovat pohjan Suomeen uudelle kasvuteollisuudelle. Perustaksi tälle tarvitaan sähkön tuotannon ja siirron nopean kasvattamisen mahdollistaminen. Sähkön tarve tulee 4-5 kertaistumaan ja tämän mittaluokan ymmärtäminen ja siihen sovitut kansalliset toimet tulee olla strategian ytimessä.

Kun valmistetaan vedystä ja hiilidioksidista kemikaaleja ja liikennepolttoaineita, niin on Suomen etu, jos edistetään biogeenisen hiilidioksidin käyttöä ja talteenottoa (BECCS) sen sijaan, että käytetään fossiiliperäistä hiilidioksidia ja lopputuotteet valmistetaan Suomessa. LUT korostaa, että jo nyt Suomeen on syntymässä vilkas vetylaaksojen teollinen symbioosi sähköisten kaasujen ja nesteiden tuottamiseksi.

On huomattava, että koko esityksessä ei puhuta vetytaloudesta eikä mainita sähköisiä polttoaineita. Kuitenkin hallitus on antanut laajaa tukea uusien laitosten perustamiseen ja mittava joukko ilmoituksia eri teollisuusyrityksiltä on tehty uusiutuvien sähköisten liikennepolttoaineiden valmistamisen aloittamiseksi teollisessa mittakaavassa. Siksi LUT esittää, että ryhdytään toimeen, jolla liikenteen vähähiilisyyskartta saatetaan ajan tasalle niin, että sähköiset ja biogeeniset polttoaineet ovat korkeammalla tasolla ja esitetään suunnitelma sähkön tuotannon merkittävästä nostosta.

LUT toteaa, että alan tutkimusta ja kehitystä on tuettava ja korostaa, että sähköisten kaasujen liikennekäytössä tulee lähivuosina iso lisäys.

LUT toivoo

Ilmastolakia ja siihen liittyvää ohjausta on uudistettava. Samalla on vaara, että luodaan tarpeetonta byrokratiaa ja sellaista ohjausta, joka hidastaa ilmastomuutoksen ekologista ja kansataloudellista torjuntaa. On edellytettävä, että ohjauksessa käytetään tukien ja veronalennusten sijaan muita keinoja, kuten päästökauppaa ja hiilitulleja, joissa teollisuus ja kuluttajat saavat valita sellaisen fossiilisten päästöjen vähennystoimen, joka heitä miellyttää.

Lausunnon on valmistellut LUT-yliopiston asiantuntija, professori Esa Vakkilainen.

Juhani-Matti Saksa
rehtori